

Список використаних джерел:

1. Колодний А. Академічне релігієзнавство : [підручник] / Анатолій Колодний. – Київ: Світ Знань, 2000. – 862 с. 2. Баева Л. В. Ціннісні підстави індивідуального буття: Досвід екзистенціальної аксіології : [монографія] / Баева Л. В. – М.: Прометей, 2003. – 240 с. 3. Райда К. Ю. Історико-філософське дослідження постекзистенціалістського мислення : [монографія] / Костянтин Юрійович Райда. – К.: Український центр духовної культури, 1998. – 216 с. 4. Райда К. Ю. Екзистенціальна філософія. Традиція і перспективи: [монографія] / Костянтин Юрійович Райда.

– К.: ПАРАПАН, 2009. – 328 с. 5. Райда К. Ю. Постекзистенціалістські тенденції в сучасній зарубіжній філософії та гуманітарних науках (історико-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. філос. наук: спец. 09.00.05 "Історія філософії" / К. Ю. Райда. – Київ, 1999. – 30 с. 6. Теоретичні проблеми сучасної етики : навчальний посібник / [Срмоленко А. М., Смельяненко Г. Д., Кисельов М. М. та ін.]. – Полтава: ГНПУ імені В. Г. Корженка, 2012. – 232 с.

Надійшла до редколегії 07.11.2014

Емельяненко А. Д.

ОСОБЕННОСТИ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО СИНТЕЗА ФИЛОСОФИИ КЛАССИЧЕСКОГО ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА С ТЕОЛОГИЕЙ В XX ВЕКЕ

Исследуется экзистенциальная теология, как культурологический синтез постэкзистенциалистского мышления. Раскрывается попытка ответить на вопрос о том, почему классический экзистенциализм изменил форму своего существования, и можно ли интерпретировать это его довольно своеобразное вторжение в сферу современного гуманитарного знания как возникновение нового постэкзистенциалистского типа философского мышления, и если да, то чем именно оно отличается от экзистенциализма классического. Установлено, что современная экзистенциальная теология представлена сегодня также не менее значимыми, а зачастую и всемирно известными религиозными мыслителями. Внимание акцентируется на том, что постэкзистенциалистскому варианту экзистенциальной теологии предшествовала практика модернизации богословия с помощью экзистенциалистской методологии представителями западноевропейской диалектической теологии К.Барта, Э.Бруннера, Р.Бультмана, экзистенциального неомизма Ж.Маритена, К.Ранера, экзистенциально-протестантской неоортодоксии Р.Нибурра, П.Тиллиха. Доказано, что все эти теологические концепции были направлены на усовершенствование христианства и его приближение к реалиям современной жизни.

Ключевые слова: постэкзистенциалистское мышление, экзистенциальная теология, культурологический синтез, философия религии, классический экзистенциализм.

Emelianenko A. D.

FEATURES OF CULTURAL SYNTHESIS OF CLASSICAL PHILOSOPHY OF EXISTENTIALISM AND THEOLOGY IN THE TWENTIETH CENTURY

We investigate the existential theology as cultural studies synthesis postexistentialist thinking. Discloses an attempt to answer the question of why the classic existentialism changed the form of its existence, and whether it is possible to interpret it is rather peculiar invasion in the sphere of modern humanities as the emergence of a new type post existential philosophical thinking, and if so, what exactly does it differ from existentialist classic. It has been established that modern existential theology, presented today as no less significant and often world-renowned religious thinkers. Focuses on the fact that post existential embodiment of existential theology preceded practice of modernization theology using existentialist methodology representatives of Western European dialectical theology K.Barth, E.Brunner, R.Bultmann, existential neo-Thomism J.Maritain, K.Rahner, existentially-Protestant neo-orthodoxy R.Niebuhr, P.Tillich. We prove that all these theological concepts were aimed at improving the Christianity and its approach to the realities of modern life.

Key words: postexistential thinking, existential theology, cultural synthesis, the philosophy of religion, classic existentialism.

УДК 130.2:001.891.7:7.01

І. М. Зеленчук, канд. фіз.-мат. наук, старш. наук. співроб.,
Я. І. Зеленчук, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

ВАСИЛЬ ГРИМАЛЮК І ВАСИЛЬ МАРТИЩУК – ВИДАТНІ НАРОДНІ МИТЦІ ГУЦУЛЬЩИНИ: УКРАЇНОЗНАВЧО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

В статті викладено результати українознавчих експедиційних досліджень творчої співпраці видатного гуцульського музиканта Василя Івановича Грималюка і талановитого скрипкового майстра Василя Михайловича Мартищука на Івано-Франківщині. Визначені методологічні засади гуманітарного дослідження, підстави методології міждисциплінарних студій. Встановлено, що автентичні народні надбання Гуцульщини належать до скарбниці світової культури.

Ключові слова: Гуцульщина, митець, Василь Грималюк, Василь Мартищук, методологія, міждисциплінарні дослідження, культура.

Самобутня етнокультура Гуцульського регіону Українських Карпат є органічною складовою частиною української національної культури. Тому комплексне українознавче дослідження кращих надбань народної культури гуцулів та життя й творчої діяльності видатних творців етнокультурної спадщини Гуцульщини є актуальним науковим завданням. Актуальність зазначеного дослідження також визначається низкою методологічних вимог. Не є відкриттям, що у сучасних гуманітарних дослідженнях в сучасній Україні переважаючого ознакою є надмірне оперття на сучасні теоретичні джерела. Попри те, що вони можуть стосуватися тих царин, які безумовно передбачають накопичення і первинне упорядкування емпіричного матеріалу. Власне, сама проблема наукового вирішення емпіричного матеріалу в гуманітарній науці і наразі залишається актуальною у світовій гуманітарній методологічній думці. Цією обставиною запропоноване дослідження підноситься до проблематики філософії і методології науки, зокрема проблематики гуманітарних наук.

Окрім проблеми встановлення фактів гуманітарного дослідження стаття містить і опис застосування методів міждисциплінарних досліджень. Оскільки набуття наукового результату зосереджує використання як дієво-експериментальних заходів, так і історично-розшукових.

Таким чином, результати встановлюються у багатомірній методологічній призмі. Одним з таких позитивних результатів є той, який встановлює, що автентичні культурно-філософські прояви спільноти Гуцульського краю у власних кращих зразках спіраються на технологічні і культурні стандарти, прийняті і поширені у європейському співтоваристві. А встановлення факту світового визнання авторського доробку є, водночас, і визнанням видатного внеску українських мистців у скарбницю світової культури.

В даній роботі ми наводимо результати експедиційних українознавчих досліджень творчої співпраці видатних митців Гуцульщини: Василя Грималюка і Василя Мартищука. Внаслідок багаторічної творчої співпраці цих двох талановитих майстрів нашого краю було створено удосконалену модель традиційної гуцульської скрипки, що одержала народну назву: "Гуцульська скрипка Мартищука", і належить до кращих зразків культурної спадщини Гуцульщини і України.

Теоретичною основою українознавчих досліджень, які проводяться колективом Відділення "Філія Гуцульщина" НДІУ в Гуцульському регіоні Українських Карпат, починаючи з 1993 року, є українознавчі роботи вчених НДІ українознавства МОН України. На основі даних теоретичних українознавчих робіт ми розробили науко-

ву "Концепцію експедиційного українознавства" й практично використовуємо її при проведенні експедиційних українознавчих досліджень Гуцульщини [3].

Для проведення об'єктивного українознавчого дослідження Гуцульщини потрібно доповнити існуючу джерельну базу краю сучасними експедиційними матеріалами. Про важливість збору емпіричних матеріалів наголошується в українознавчій монографії Т. Кононенка "Божественна симфонія Григорія Сковороди: Українознавчі виміри філософської спадщини". В цій роботі коротко сформульована сутність сучасного емпіричного підходу до українознавчих студій: "Феномен "Україна" дається у сув'язі вражень інтелектуального, морально-но-звичаєвого, почуттєвого та осязаного характеру, що і складає джерельну чи емпіричну основу українознавчого дослідження. Спроможності українознавчого сприйняття України людиною є наслідком етнозосередженої освіченості та культурності" [5, с. 22]. Саме на основі безпосередніх живих вражень дослідників від експедиційних зустрічей із талановитими митцями Гуцульщини та цифрової фіксації документальних аудіо-записів, відеозаписів й фотографій (зроблених під час проведених зустрічей із ними) ми створюємо доповнену джерельну базу українознавчо-культурологічних досліджень цього самобутнього регіону України.

Відомо, що одним із видатних творців автентичного музичного мистецтва Гуцульщини був народний музикант Василь Іванович Грималюк (1920-1998), що відомий у цьому гірському краю під місцевою назвою – Могур [1]. Пан Василь Грималюк мав абсолютний музичний слух, був знаменитим скрипалем-віртуозом та автором низки автентичних гуцульських мелодій. На вшанування пам'яті цього видатного митця Гуцульщини на Верховинщині, починаючи з 2007 року, проведено чотири регіональні Фестивали автентичної гуцульської музики імені Василя Грималюка (Могура). В даній статті ми, на основі літературних джерел й одержаних експедиційних матеріалів, досліджуємо життєвий і творчий шлях Василя Грималюка (Могура) та його плідну співпрацю із талановитим скрипковим майстром Василем Мартищуком (Дупачуковим).

Цієї весни, 10 березня 2015 року, Гуцульщина відзначила 95-річний ювілей В. Грималюка (Могура). Знаменитий гуцульський музикант В. Грималюк (Могур) народився 10 березня 1920 року в селі Зелене на Верховинщині. Його батьками були корінні жителі Зеленого: Іван Грималюк (Кидичуків) і Івдоня Зеленчук (Ілинчукова). Все своє життя видатний народний митець проживав і творив прекрасну гуцульську музику на рідному Прикарпатті: Зеленому, Верховині, Кривобродах і Ковалівці. Починаючи з 1945 року, більше 50-ти років, В. Грималюк (Могур) майстерно виконував гуцульські мелодії на скрипці на поважних республіканських і всесоюзних музичних конкурсах, фестивалях та численних гуцульських весіллях, храмових святах, хрестинах, іменинах, входи́нах і толоках у місцевих жителів Гуцульщини й залишив прекрасні спогади про свою музику в народній пам'яті краю [4].

На початку становлення незалежної України, весною 1990 року, цьому видатному гуцульському митцю виповнилось 70 років. На жаль, в той складний перехідний історичний період, пану В. Грималюку (Могуру) не було присвоєно почесне звання Заслуженого майстра народної творчості України. За півстоліття творчої діяльності Могур створив цілий ряд автентичних музичних творів та заслужив велику народну любов і шану на всій Гуцульщині. На запрошення видатного кінорежисера Сергія Параджанова, гуцульська музична капела Могура, 1964 року, брала участь в озвученні кінофільму "Тіні забутих предків" у Київській кіностудії ім. Олександра Довженка. Найвище світове визнання прийшло до Могура 1971 року, коли він, у віці 50 років, виконав авторський

музичний твір "Ранок на полонині" і одержав блискучу перемогу на "Міжнародному музичному конгресі" в Москві.

За дослідженням професора Ігоря Мацієвського: "Саме в мистецтві гри на скрипці виявився творчий геній найвидатніших художніх індивідуальностей, класиків гуцульської музики Івана Курилюка (Гавиця), Василя Грималюка (Могура) та Спиридона Прилипчана" [6, с. 67].

Ще з-за життя Могура називали "гуцульським Паганіні", про його музичний дар складали народні легенди, а це є найвищим народним визнанням талановитої особистості за її майстерність, а не за чин. Значний період свого життя він проживав і творив музичне мистецтво у селі Ковалівка на Коломийщині. Могур відійшов у вічність зимою, 3 лютого 1998 року, і був похоронений в цьому славному гуцульському селі.

Варто відзначити, що видатний народний митець і філософ В. Грималюк (Могур) ввійшов у історію етномузичного мистецтва Гуцульщини і України не тільки як знаменитий народний музикант, але і як мудрий порадник талановитих народних майстрів саморобних гуцульських скрипок, цимбалів і флюяр та найкращий випробувач новостворених музичних інструментів. Тому далі ми провели експедиційне дослідження винаходу талановитим скрипковим майстром В. Мартищуком, спільно із видатним скрипалем В. Грималюком, сучасної моделі автентичної гуцульської скрипки, яку в народі називають "Гуцульська скрипка Мартищука".

В монографії Ігоря Мацієвського "Музичні інструменти гуцулів" підкреслюється, що в Гуцульському регіоні України нараховується біля 200 видів і різновидностей музичних інструментів, що є справжнім феноменом матеріальної і духовної культури гуцулів. Автором зроблено висновок про збереження на Гуцульщині традиції виготовлення саморобних скрипок: "На Гуцульщині ще й досі активно зберігаються власні традиції виготовлення скрипки, і вправний весільний музикант-професіонал користується виключно музичними інструментами місцевих майстрів, він ніколи не гратиме на фабричних" [6, с. 60].

Загальновідомо, що до основних народних музичних інструментів Гуцульщини відносяться: скрипка, цимбали, ліра, трембіта, сопілка, флюяра і телінка. Названі гуцульські народні музичні інструменти виготовляються із смерекової і яворової деревини. Унікальний досвід створення саморобних музичних інструментів ще зберігся у окремих населених пунктах Галицької, Буковинської і Закарпатської Гуцульщини. На жаль, з кожним роком, число досвідчених майстрів, які виготовляють народні музичні інструменти зменшується, а їх цінний досвід не завжди передається обдарованим учням. На нашу думку, кожен сучасний народний майстер, який в наші дні самостійно виготовляє музичні інструменти, повинен бути відомий на всю Гуцульщину і Україну.

Про традиційні музичні інструменти Гуцульщини та унікальні технології їх виготовлення можна довідатись із відомих наукових монографій, які написали Володимир Шухевич, Гнат Хоткевич, Роман Герасимчук, Ігор Мацієвський та інші українські мистецтвознавці [9; 8; 2; 6].

За нашими експедиційними українознавчими дослідженнями автентичного гуцульського музичного етномистецтва, на сьогоднішній день на Гуцульщині живуть і творять ряд талановитих народних майстрів музичних інструментів.

Зокрема, в згаданому нами, гуцульському селі Ковалівка на Івано-Франківщині, живе і творить талановитий народний майстер класичних і гуцульських скрипок Василь Мартищук, що був близьким другом і учнем В. Грималюка (Могура).

Добра слава про майстерність видатних народних митців Гуцульщини В. Грималюка (Могура) і В. Мартищука відома в Україні та дійшла до Канади, Росії, Німеччини, Італії, Польщі й інших країн Європи.

Народний митець Василь Михайлович Мартищук, народився 1943 року в селі Снідавка, Косівського району. Витоки майстерності В. Мартищука полягають в тому, що він у третьому поколінні є скрипковим майстром. Його дідусь, Микола Медвідчук (Дупачук), уродженець села Річка на Косівщині, мав справжню скрипку Антоніо Страдіварі й був відомим народним майстром із виготовлення гуцульських скрипок, а тато – Михайло Мартищук, ремонтував гуцульські скрипки і був добрим столяром. Тому можна сказати, що майстерність із виготовлення скрипок В. Мартищуку передалась по спадковості.

Важливим періодом в творчій діяльності скрипкового майстра В. Мартищука була праця протягом 13-ти років на Московській експериментальній скрипковій фабриці із виготовлення класичних скрипок. Згідно творчого плану, кожного року митець виготовляв і захищав перед художньою радою три "робочі" і одну "виставкову" скрипки.

Талановитий митець багато років співпрацював над створенням власної моделі автентичної гуцульської скрипки із видатним гуцульським музикантом В. Грималюком (Могуром). На сьогоднішній день В. Мартищук визнаний одним із найкращих майстрів із виготовлення скрипок в Україні.

Найбільшою своєю перемогою скрипковий майстер В. Мартищук вважає Почесний диплом імені Антоніо Страдіварі, який він одержав на "Міжнародній виставці-конкурсі класичних скрипок", що проходила 1988 року у м. Кремона в Італії. Таким чином, талановитий митець з України, у віці 45 років, одержав заслужене визнання своєї майстерності на світовому рівні.

Пан В. Мартищук є неперевершеним у своїй майстерності із виготовлення автентичних гуцульських скрипок, котрі відомі під народною назвою – "Гуцульська скрипка Мартищука", а самого майстра мистецтвознавці називають "гуцульським Страдіварі". Варто додати, що його брат – пан Микола Мартищук живе у селі Снідавка і виготовляє добротні гуцульські цимбали. На нашу думку, найкращі народні гуцульські музичні твори і авторські технології виробництва народних музичних інструментів становлять безперечну національну цінність для Гуцульщини і всієї України.

За кілька десятків років творчої співпраці видатного музиканта Могура і скрипкового майстра В. Мартищука було створено досконалу "Гуцульську скрипку Мартищука" із найкращим звучанням гуцульських мелодій і прекрасним зовнішнім виглядом. Для винаходу такої досконалої скрипки майстрові справді потрібно мати "світлу голову, чутливе серце і золоті руки".

Зараз майстер живе і творить свої прекрасні скрипки в селі Ковалівка, Коломийського району. На даний час В. Мартищук майстерно виготовляє два види скрипок: "Гуцульські скрипки Мартищука" із місцевої карпатської деревини смереки і явора та класичні скрипки, моделі Антоніо Страдіварі.

За дослідженнями відомого етномузиколога Ігоря Мацієвського, славетна династія скрипкових майстрів Медвідчуків (Дупачукових) із села Снідавка на Косівщині, здавна робила досконалі гуцульські скрипки для відомих народних музикантів Гуцульщини: Івана Курилюка (Гавиця), Василя Грималюка (Могура), Андрія Семнюка (Юрчака), Семена Минайлюка (Шкала), Дмитра Мельничука (Гриценюка), Миколи Кошелюка (Малера), Миколи Готича (Коця) та багато інших музикантів [6].

Цінність винаходу "Гуцульської скрипки Мартищука" полягає в тому, що В. Мартищук разом із своїм учителем музики В. Грималюком (Могуром), суттєво удосконалили традиційну модель гуцульської народної скрипки, яка найкраще підходить для виконання саме гуцульських народних мелодій. Для того, щоб підняти на якісно вищий рівень майстерності із виготовлення авте-

нтичних гуцульських скрипок, В. Мартищук навчився виконувати на скрипці гуцульські мелодії у В. Грималюка (Могура), а потім "за науку" подарував своєму славному вчителю кращу скрипку власної роботи.

Таким чином, багаторічна творча співпраця В. Мартищука, як талановитого скрипкового майстра, і В. Грималюка (Могура), як неперевершеного народного скрипала, мудрого музичного консультанта і випробувача новостворених скрипок, дала можливість за багато років творчих удосконалень створити якісно нову модель "Гуцульської скрипки Мартищука", що користується великим попитом в сучасних народних скрипалів Гуцульщини.

Творча лабораторія майстра В. Мартищука, його авторська технологія із виготовлення класичних і гуцульських народних скрипок, у створенні якої брав участь В. Грималюк (Могур), є неоціненним національним надбанням України. Сам В. Мартищук так висловився про свою співпрацю із В. Грималюком: "Я пішов до Могура на науку, аби досягти майстрового звучання своєї скрипки".

На нашу думку, В. Мартищук давно заслужив на те, щоб одержати почесне звання "Заслужений майстер народної творчості України". А ідея організації в Ковалівці "Майстер-класу Василя Мартищука із виготовлення класичних та гуцульських скрипок", варта на особливу увагу з боку сучасних майстрів народних музичних інструментів та мистецтвознавців України.

На завершення варто відзначити, що за багато століть на Верховинщині, як етнографічному центрі Гуцульщини, створилась і діяла самобутня "Гуцульська народна консерваторія", фундаторами якої були найкращі музиканти цього краю. В цьому контексті варто згадати відомі слова Могура про музику: "Музика допомагає людям жити, робить їх кращими" й не забувати про гідне вшанування великих творчих заслуг, збереження пам'яті цих видатних музичних митців України.

Українознавче дослідження творчої співпраці В. Грималюка (Могура) і В. Мартищука ми виконували на основі відомих літературних джерел та експедиційних матеріалів, зібраних під час проведення багатократних українознавчих експедицій на тему: "Українознавче дослідження автентичного етномистецтва Гуцульщини". Під час даних експедицій було знято документальні відеофільми: "Могурова музика" і "Гуцульська скрипка Мартищука" та розроблено проект створення в с. Зелене на Верховинщині "Музично-меморіального музею Василя Грималюка (Могура)". В експедиційній групі Відділення "Філія Гуцульщина" НДІ українознавства, в різні часи, крім авторів даної статті, брали активну участь місцеві жителі цього краю, які цікавляться автентичним гуцульським мистецтвом: Іван Мицканюк, Галина Черкалюк, Катерина Зеленчук, Іван Сліпенчук, Марія Кавацюк, Іван Шатрук, Василь Рибчук та багато інших. Всім їм ми виражаємо щирі вдячність за різносторонню допомогу та плідну співпрацю.

Список використаних джерел:

1. Верховинщина: Загальні описи та історичні нариси про населені пункти Верховинського району / Упорядник Іван Зеленчук. – Верховина: Гуцульщина, 2004. – 331 с.
2. Герасимчук Р. В. Народні танці українців Карпат. Книга 1. Гуцульські танці / Науковий редактор Роман Кирчів. – Інститут народознавства НАН України, 2008. – 608 с.: нот. іл. 3. Зеленчук І. М., Зеленчук Я. І. Концепція експедиційного українознавства // Українознавство. – 2011. – № 2. – С. 228-234. 4. Зеленчук І. М. Феномен Могура // Гуцульський календар. – 2008. – Випуск 13. – С. 92-93.
5. Кононенко Т. Божественна симфонія Григорія Сковороди: Українознавчі виміри філософської спадщини. – Тернопіль: Джура, 2010. – 328 с.
6. Мацієвський І. В. Музичні інструменти гуцулів / Ігор Мацієвський. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 464 с.
7. Украинские Карпаты. Культура / Болтарович З. Е., Голубец О. М., Гошко Ю. Г. и др. – Киев: Наук. думка, 1989. – 200 с.
8. Хоткевич Г. М. Музичні інструменти українського народу. Репринтне видання підготував до друку Петро Черемський. Відповідальний за випуск Анатолій Перерва. – Харків: Інформаційно-видавнична компанія "Балаклійщина", 2002. – 288 с.: іл. 9. Шухевич В. О. Гуцульщина. Третя частина. Друге видання. – Верховина: Журнал "Гуцульщина", 1999. – 272 с.

Зеленчук І. М., Зеленчук Я. І.

ВАСИЛИЙ ГРИМАЛЮК И ВАСИЛИЙ МАРТИШУК – ВИДАЮЩИЕСЯ НАРОДНЫЕ МАСТЕРА ГУЦУЛЬЩИНЫ: УКРАИНОВЕДЧЕСКИ-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ СТУДИИ

В статье изложены результаты украиноведческих экспедиционных исследований творческого сотрудничества известного гуцульского музыканта Василия Ивановича Грималюка и талантливого скрипичного мастера Василия Михайловича Мартишука на Ивано-Франковщине. Обоснованы методологические основания гуманитарных исследований, принципы методологии междисциплинарных студий. Определено, что аутентичные народные образцы культуры Гуцульщины принадлежат к достояниям мировой культуры.

Ключевые слова: Гуцульщина, мастер, Василий Грималюк, Василий Мартишук, методология, междисциплинарные исследования, культура.

Zelenchuk I. M., Zelenchuk J. I.

BASIL GRIMALYUK AND BASIL MARTISCHUK – OUTSTANDING CRAFTSMEN OF HUTSULSHCHYNA: UKRAINIAN-CULTURAL STUDIO

This article contains results of Ukrainian expeditional research about creative collaboration between famous huculian musician Vasyli' Ivanovych Grymaljuk and talented violin master Vasyli' Myhailovych Martyshchuk on the territory of Ivano-Frankiv'sk oblast'. Defined methodological principles of humanitarian research, methodology reasons of interdisciplinary studies. Found that authentic Hutsul folk heritage belong to the world culture.

Key words: Huculshchyna, artists, Vasyli' Grymaljuk, Vasyli' Martyshchuk, methodology, interdisciplinary research, culture.

УДК 001.8:930.1"18/19"

Т. П. Кононенко, д-р філос. наук, доц.

ТИПОЛОГІЯ ІСТОРІОГРАФІЇ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Встановлюються типи провідних досліджень з історіографії українознавства як науки та навчальної дисципліни. На прикладі вагомих досліджень означаються складові історіографічних досліджень від появи до початку ХХст. Встановлено існування чотирьох типів історіографії українознавства.

Ключові слова: українознавство, історіографія, методологія, парадигма, науковий центр, освітній заклад.

Розпочинаючи виклад історіографії становлення наукових засад українознавства як необхідного складника наукового дослідження варто наголосити на тій обставині, яка тривалий час визначала методологічне тло гуманітарної сфери. Ця обставина сформувалася під потужним впливом принципу історизму, який був впроваджений у філософію як один із основоположних принципів філософської методології мислителів і діячів німецької класичної філософії ХІХ ст., зокрема у філософських та історико-філософських працях Г. Гегеля [5, с.33].

Його чинність розповсюджувалася на стиль філософського викладу предмета дослідження. Передбачалося, що предмет дослідження має обов'язково висвітлюватися через унаочнення власної історії. Проте цим мистецтвом філософування володіли лише одиниці. Виклад змісту через власну історію поступово перетворився на механічну послідовність певних частин. Як правило, до самого змісту предмета дослідження додавався вагомий додаток у вигляді еkleктично поєднаних свідчень, які мали безпосереднє чи опосередковане відношення до самого предмета. Відтак, часом, предмет дослідження розчинявся у значній кількості несистематизованого матеріалу.

Саме з цієї причини виклад історіографії наукових засад українознавства має бути спрямований на з'ясування наукометричних властивостей сучасного стану розвитку українознавства як науки. З огляду на це, виклад історіографії становлення наукових засад українознавства передбачає не включення всього відомого фактографічного матеріалу з українознавства, починаючи від самих витоків, а опертя на спеціалізовані праці з українознавства, в яких уже теоретично узагальнюються певна кількість фактів чи історичних напрямків розвитку. Важливо й те, щоб ці теоретичні праці були виконані науковцями, які належать до тієї чи іншої українознавчої наукової спільноти.

Можливо вирізнити три типи організації викладу історіографії українознавчих досліджень. По-перше, традиційний для нашої науки хронологічний тип, який є реалізацією згаданого принципу історизму. Цей тип має всі переваги, але й недоліки "гегельянського" ставлення до історії як філософської думки, так і в ширшому значенні – буття. Одним з яскравих недоліків такої концеп-

ції є мимовільне замовчування значної кількості інтелектуальної спадщини, яка нівелюється в процесі кількісно-якісних узагальнень.

Другий тип організації викладу історіографії має яскраво виражений персоналістичний характер. Цей тип досліджень у головному зосереджується на зацікавленні та можливої здобутої фактографічної бази засновника історіографічної концепції. Перевагами цього типу досліджень є досить щільна прив'язка до предмета дослідження автора. Саме дослідницьке зацікавлення автора формує принципи відбору наукового матеріалу. Цим пояснюється наявність чи відсутність певного "українознавчого" матеріалу. Таким чином, набуває власного значення аналітична, систематична та узагальнююча функція методології дослідження.

Третій тип укладання історіографії передбачає, що автор до списку первинних пам'яток українознавства додає і список праць, де здійснені теоретичні узагальнення історичного матеріалу того чи іншого періоду. Тобто до загальної українознавчої спадщини зараховуються і праці власне історіографічного характеру. Ці праці, як правило, створювалися на рубежі історичних періодів розвитку українознавства. Вони ж часом, ставали і виявом цього рубежу. Тобто, коли накопичувався новий дослідницький українознавчий матеріал у достатній кількості – цим формувалася підстава і методологічна вимога до появи праць, в яких не лише описувалися факти, але й здійснювалося їх узагальнення.

Цей тип укладання історіографії вже є проявом не синтетичних, як у першому випадку, а інтегральних основ застосування і формування методології. Вони передбачають, що виникають різноступеневі типи наукових праць. Якщо на першому ступені може розміщуватися будь-який фактичний матеріал, який "стосується" України, навіть без первісного впорядкування, то другий ступінь передбачає створення праць первісного узагальнення певних груп українознавчих історичних пам'яток. І третій ступінь, без припинення дії в межах перших двох, виявляє таку сукупність українознавчих пам'яток, які самі є теоретичним узагальненням первісного матеріалу. На певному етапі розвитку ці пам'ятки створюють таке явище, як історія теоретичних узагальнень українознавчої історії, або ж історіографії українознавства.